

ZVÁZ MÚZEÍ NA SLOVENSKU
UNION OF MUSEUMS IN SLOVAKIA

NEPREDAJNÉ

UČÍME SA V MÚZEU

SERIÁL ČLÁNKOV O MÚZEJNEJ PEDAGOGIKE

UVEREJNENÝCH V ČASOPISE

DOBRA ŠKOLA

ČASOPIS O VZDELÁVANÍ V 21. STOROČÍ

Umenie sa učíme v múzeu.

Auguste Renoir

Múzeum a škola

Netradičné návštevy múzea s múzejným pedagógom

Múzeá boli odjakživa vnímané ako inštitúcie, kde akoby zastal čas. Návštevník príde do múzea, cez sklo si popozera predmety, ktoré tam videl už počas školských exkurzií a predpokladá, že za desaťročia si opäť oživí spomienky na toho istého vypchatého medveďa alebo figurínu v kroji.

Avšak aj múzeá sa prispôbujú novým trendom a pomocou najnovších technológií sprístupňujú kultúrne a historické dedičstvo verejnosti.

Prečo vzdelávať v múzeu?

Múzeá získavajú artefakty z minulosti a uchovávajú ich pre ďalšie generácie. Pointa však nie je v tom, koľko čoho uchováme, ale aký význam to bude mať pre budúcnosť ľudstva. Dôležité je, aby tieto predmety pomohli človeku, keď sa bude mať najbližšie o niečom rozhodnúť.

Múzeá svoje zbierky vystavujú, lektorujú o nich, vydávajú o nich publikácie, sprístupňujú ich pre štúdium. Najzákladnejším zámerom múzea je totiž ukázať, aké to bolo (napríklad v prípade expozícií o praveku), aké by to mohlo zostať (v prípade ekologických či prírodovedných výstav) alebo ako to už nikdy nesmie dopad-

núť (v prípade 2. svetovej vojny). Múzeum je teda samo o sebe výchovnou a vzdelávacou inštitúciou. Tvrдили to už francúzski osvietenci v 18. storočí. Oproti iným vzdelávacím inštitúciám, napríklad škole, má ale múzeum k dispozícii jeden nový rozmer – zbierky. Žiadna škola sa nemôže venovať budovaniu názorných ukážok a pomôcok tak detailne ako múzeum. Kým v škole sa môže nachádzať jedna kostra na predvedenie anatómie človeka, v múzeu môžete nájsť rôzne kostry v rôznom štádiu vývoja ľudstva. Kým v škole môžete ukázať žiakom fotografie či filmy

Múzeum sa vďaka múzejnej pedagogike stáva miestom vzdelávania a netradičných zážitkov.

o stredoveku, v múzeu sa môžu žiaci stretnúť so skutočným brnením, stredovekou hudbou či umením. Kým v škole môžete žiakom pustiť symfóniu známeho skladateľa, v jeho múzeu žiacividia skladateľove osobné veci, prípadne celú jeho domácnosť. Na to, aby múzeá naplno využili svoj

vzdelávací potenciál, vznikla vedecká disciplína – *múzejná pedagogika*. Múzejno-pedagogické aktivity sú založené na názornosti, zážitkovom učení a vzájomnej interakcii. Múzejná pedagogika však nepracuje len so žiakmi či študentmi, venuje sa aj seniorom či rodinným skupinám.

Kým kedysi išlo najmä o návštevu múzea s cieľom vyplniť voľný čas a relaxovať, čoraz viac sa dnes preferuje ísť do múzea a niečo sa naučiť. Školy, ktoré chodia do múzeí, už neprichádzajú len na koncoročný výlet, ale jeho návšteva slúži ako doplnok k práve preberanému učivu. Mnohé múzeá pripravujú rôzne vzdelávacie programy. Ide o tvorivé aktivity, špeciálne lektoráty či pracovné listy. Niektoré múzeá realizujú aj dlhodobé vzdelávacie programy pre úzky okruh žiakov, napríklad historický krúžok, ktorý celý rok báda v múzeu, v archívoch alebo získava informácie od pamätníkov.

Kto za tým je?

Vzdelávacie programy v múzeách tvoria a realizujú múzejní pedagógovia. Hoci *múzejný pedagóg* zvyčajne nemá pedagogické vzdelanie, je rozdiel, či vás v múzeu sprevádza sezónny brigádnik alebo človek, ktorý má za sebou niekoľkoročnú prax, vzdelanie v odbore a najmä snahu obohatiť vyučovací proces, a tak prispieť k lepšej, vzdelanejšej a kultúrnejšej spoločnosti.

Na Slovensku už prebehli viaceré kurzy pre vzdelávanie múzejných pedagógov pod patronátom Slovenského národného múzea. V súčasnosti sa pripravuje akreditovaný kurz múzejnej pedagogiky na akademickej pôde. Máme za sebou dve významné medzinárodné konferencie, viaceré semináre a workshopy, prvé publikácie. Inšpirácie a skúsenosti zbierame aj zo zahraničných exkurzií a stretnutí. Veľmi plodná je tiež spolupráca s českými kolegami. Slovenské múzeá ponúkajú veľa možností a priesečníkov školského a múzejného vzdelávania. Nechajte sa inšpirovať... ■

Regionálna výchova v múzeu

Regionálna výchova prebúdza vzťah žiakov k svojim koreňom, tradíciám a hodnotám

Liptov, Spiš alebo Pohronie sú tradičné regióny, ktoré sa od seba odlišujú a na ich spoznávaní sa žiaci môžu identifikovať so svojou regionálnou kultúrou. Tieto témy sú typické pre vlastivedné múzeá, ktorých zoznam je široký. Svoje regionálne múzeum určite pozná každý dobrý učiteľ.

SNM – Etnografické múzeum v Martine sa venuje ľudovej kultúre na celoslovenskej úrovni. Cyklus vzdelávacích programov zložený z tvorivých dielní a rozprávania na tému tradičnej ľudovej kultúry dostal názov *Rok vo zvykoch – regionálna výchova*. Program sa týka Ondrejských zvykov, čarovania s Luciou, modrotlača, odevu v minulosti či letných prác. Zaujímavý je aj program *Od črpáka k bryndzi*, ktorý oboznámi žiakov s valašskou kolonizáciou a jej dôsledkami na kultúrny vývoj Slovenska.

Živá ľudová kultúra

Osobitnú skupinu tvoria múzeá v prírode – *skanzeny*, ktoré prezentujú aj celkovú architektúru v prírodnom prostredí. Omnoho viac tak navodia atmosféru tradičného vidieckeho spôsobu života.

SNM – Múzeum slovenskej dediny v Martine ponúka program *Čo nájdeme na dvore aj v komore*, v ktorom návštevníci zistia, čo je komora a čo je uložené v humne. Zoznámia sa s domácimi zvieratami i rastlinami, ktoré sprevádzali ľudí v minulosti na gazdovstve, vyskúšajú si činnosti, ktoré sa kedysi vykonávali – mlátenie obilia cepmi, trepanie i spracovanie ľanu či ovčej vlny.

Lubovniansky skanzen okrem iného prezentuje gazdovský dvor s tradičnými domácimi zvieratami, deti však zabaví aj ručne poháňaný drevený kolotoč a tradičné drevené hračky.

Múzeum oravskej dediny v Zuberici v tvorivých dielnach predvádza rôzne remeslá – rezbárstvo, výrobu sviečok, drotárstvo, no spoznáte tu aj tradičné hry detí a mládeže. Skanzenov je na Slovensku, samozrejme, viac. Zdrúžuje ich *Únia múzeí v prírode* a ich aktivity môžete sledovať na www.unmup.zms.sk.

Spoznaj svoje bydlisko

Regionálna výchova zameriava pozornosť aj na dejiny mesta či obce. Predstavuje žiakom mŕľniky v histó-

rii miest, významných rodákov a prírodné jedinečnosti.

Mestské múzeum v Senci sa venuje dejinám a prírodným pomerom na lokálnej úrovni. Žiaci všetkých vekových kategórií v 11 vzdelávacích programoch spoznajú historický vývoj Senca od prvej písomnej zmienky, rovnako ako ekosystémy či vzácne živočíchy v blízkom okolí. Dlhoročné skúsenosti vyústili do vydania učebnice regionálnej výchovy: *Senec – od návršia k horizontom*.

Trábečské múzeum s programom *Prechádzka históriou Topoľčian* pripravilo exkurziu po historických pamiatkach mesta.

NBS – Múzeum mincí a medailí v Kremnici sa popri svojej špecializácii venuje aj dejinám Kremnice. V súčasnosti prezentuje výstavu *Pôvab kameninových záhrad*, venovanú kremnickej kameninovej továrni. Múzeum v spolupráci so študentmi kremnického gymnázia vytvorilo edukačný program na tému tovarenskej výroby v Kremnici. Študenti s využitím orálnej histórie, bádania v archíve a v múzeu urobili prieskum o zaniknutých továrňach v meste.

Slovenské banské múzeum v Banskej Štiavnici históriu baníckeho remesla pretkáva históriou Banskej Štiavnice. Program *Naše mesto v minulosti a dnes* zahŕňa sériu tematických rozhovorov s pamätníkmi, zbieranie starých obrázkov mesta a dokresľovanie historických fotografií. V programe *Život baníkov severozápadného Hontu v minulosti* žiaci „sfarajú“ do podzemia, kde si vyskúšajú prácu s kladivkom a železkom, klopanie na klopačke. Spoznajú však aj odievanie, stravu, obyčaje, nábožnosť, banícke ľudové umenie a bežný režim dňa baníkov.

Vinohrady za školou je vzdelávací projekt **Malokarpatského múzea v Pezinku**, v ktorom študenti pátrali po vinohradoch z historických fotografií, snažili sa ich identifikovať a zachytiť tieto miesta v súčasnosti. Z projektu vznikla tlačaná brožúra, ktorú na vyžiadanie získate v múzeu.

Viac informácií o múzeách nájdete na stránke www.muzeum.sk. ■

Nájdete tu témy ako *Najstaršie dejiny Slovenska*, *Staršia doba železná na juhozápadnom Slovensku* alebo *Pozrime sa do praveku* realizované vo forme prispôbených prednášok, vedomostných súťaží doplnených o premietanie dokumentárnych filmov a pod.

SNM – Historické múzeum doplnia expozíciu o vzdelávaciu a didaktickú časť. Na výstave je vytvorená séria interaktívnych zastávok, ktoré hrovou formou umožnia intenzívne vnímanie a pochopenie historických tém. Interaktívne zastávky obsahujú aj hmatové kópie zbierkových predmetov s popisom v brailovom písme. Prvá časť interaktívnej prehliadky expozície *Dejiny Slovenska od praveku po Veľkú Moravu* je sprístupnená od marca 2016.

Múzeum mesta Bratislava prezentuje naše najstaršie dejiny, napríklad v programoch *Vitajte v praveku*, *Prišli k nám Rimania* alebo *Kto boli Slovania a kde sa vzali?* Programy sa konajú nielen v expozíciách múzea, ale pokračujú aj návštevou Devína či rímskej Gerulaty v Rusovciach. Sú interaktívne s množstvom pomôcok a kópií predmetov.

Dotkni sa stredoveku

Vrcholný stredovek je v našich múzeách zastúpený pomerne hojne. SNM – Etnografické múzeum v Martine ponúka komplexný vzdelávací program s názvom *Bádanie v múzeu – stredovek*, ktorého súčasťou sú profesionálne spracované pracovné

Dejepis v múzeu

Tipy na zaujímavé návštevy múzea a vzdelávacie programy pre dejepisárov či milovníkov histórie

Dejepis či regionálna výchova sú ideálnymi predmetmi, ktorých vyučovanie je možné absolvovať priamo v múzeu. Tak ako existujú rôzne typy múzeí, existuje aj široká ponuka vzdelávacích programov. Na to, aby si dejepisár vedel vybrať z veľkého množstva ponúkaných aktivít, je potrebné poznať múzeá a ich zameranie.

Ako žili starí Slovania?

Kým Slovenské národné múzeum – Historické múzeum v Bratislave realizuje vzdelávací program o Slovianoch v širšom zábere, Považské múzeum v Žiline pripravilo program s názvom *Slovania na severozápadnom Slovensku*.

Učíme sa o praveku

Ak práve preberáte pravek, určite si nenechajte ujsť vzdelávací programy SNM – Prírodovedného múzea v Bratislave. Vaši žiaci sa v nich dozvedia *Ako žil pračlovek* alebo spoznajú vývojové zmeny a druhy človeka v programe *Evolúcia človeka, človek v čase*.

Zaujímavé je určite aj Trábečské múzeum v Topolčanoch, ktoré vlastní unikátnu časť lebky treťohorného chobotnáča mastodonta. Hornonitrianske múzeum v Prievidzi ponúka program *Svet dinosaurov* so zameraním na nálezy nájdené na Hornom Ponitří.

Podtatranské múzeum v Poprade prezentuje *Kultové objekty z bronzovej doby* objavené vo vybraných lokalitách v okolí Popradu.

Jedny z najlepšie prepracovaných vzdelávacích programov má SNM – Archeologické múzeum v Bratislave.

Foto: Archív OKVaV a SNM – Hrad Modrý Kameň

listy, metodické materiály i názorné ukážky na päť hlavných tém: *Slovania a Veľká Morava, Feudalizmus – stredoveké zriadenie, Cirkev v stredoveku, Stredoveké mestá a Etnicita v stredovekom Uhorsku*. Program dáva priame otázky a žiaci musia sami dedukovať vlastné závery a konštruktívnym myslením pochopiť preberané učivo.

Múzeum mincí a medailí v Kremnici pripravilo vzdelávací cyklus *Hodiny dejepisu v múzeu*, v ktorom okrem iného nájdete programy s názvami *Ako vládli Anjouovci, Peniaze a ob-*

Múzeá ponúkajú série interaktívnych zastávok, ktoré hravou formou umožnia intenzívne vnímanie a pochopenie historických tém.

---

chod, Husiti na Slovensku, Stavebné štýly alebo Premeny stredovekého mesta na novoveké.

Žiaci sa tu stretnú s objektovým učením, zoznámia sa s konkrétnymi plátdlami používanými v jednotlivých historických obdobiach a vyskúšajú si výmenný obchod, resp. ako sa platilo pred používaním mincí.

SNM – Múzeum bábkarských kultúr a hračiek na hrade v Modrom Kameňi pripravilo interaktívnu výstavu *Dotkni sa stredoveku*, ktorá vás preniesie do 13. storočia, do doby prvých kamenných hradov. Zameriava sa na tzv. dejiny každodennosti. Prezentuje bežný život na menších šľachtických hradoch v tomto období, spoznáte život šľachty, detí, služobníctva aj vojenstva na hrade. Dozviete sa, čo bežne robievali, ako sa obliekali, zabávali, čo jedli a pod. Vďaka *hands-on metóde* sa môžete všetkých vystavených replík a kópií dotýkať, vyskúšať si ich, obliecť si ich, odfoťiť sa s nimi. Múzeum pripravilo aj dve publikácie *Letom stredovekom* a *Taký obyčajný život v stredoveku*, vďaka ktorým môžete so žiakmi pracovať aj priamo

v škole. Prvú spomínanú je možné si zadarmo stiahnuť zo stránky múzea.

Nepriateľ pre bránami!

SNM – Múzeum Červený Kameň pomocou pracovných listov a programu *Nepriateľ pred bránami!* prezentuje obranný systém hradu. Žiaci sa zoznámia so všetkými povinnosťami vojakov, ktorí bránili hrad a tiež s tým, ako bol hrad pripravený na nepriateľský útok.

Program *Ako sa bránil hrad* pripravilo aj SNM – Spišské múzeum v Levoči. Praveku, dobe železnej, Rimanom, Slovanom, husitom alebo stredoveku sa venujú aj v Stredoslovenskom múzeu v Banskej Bystrici, Pohronskom múzeu v Novej Bani, Ponitrianskom múzeu v Nitre, Považskom múzeu v Žiline, samozrejme v každom múzeu nájdete iné metódy, iné spracovanie či učebné pomôcky.

Mária Terézia či svetové vojny

Už spomínané Múzeum mesta Bratislava sa venuje aj iným obdobiam, v rôznych programoch. Zaujímavými sú napríklad *Mária Terézia a my* alebo *Na návšteve u Apponyiho*, ktoré približujú 18. a 19. storočie s dôrazom na životný štýl.

SNM – Historické múzeum v Bratislave sa okrem iného venuje aj 1. svetovej vojne a pre pedagógov pripravilo pracovné a metodické listy, kto-

ré sú voľne stiahnuteľné zo stránky múzea.

Pred hrôzami druhej svetovej vojny a holokaustu varujú vzdelávacie programy Múzea Slovenského národného povstania v Banskej Bystrici alebo SNM – Múzea židovskej kultúry na Slovensku v Bratislave a Seredi.

Po hradoch a zámkoch Slovenska

Za zmienku stojí aj práca kolektívu múzejných pedagógov Slovenského národného múzea a jeho pobočiek. V roku 2009 sa im podarilo vytvoriť spoločného rodinného sprievodcu po hradoch a zámkoch SNM s názvom *U nás doma...* Skladačka voľných listov slúži ako sprievodcovia po deviatich hradoch, zámkoch a kaštieloch v správe SNM.

Svoje detstvo v týchto panovníckych sídlach opisujú skutoční obyvatelia vo veku, keď boli ešte deťmi. Autori sa samozrejme opierali o historické pramene.

O živote na hrade Modrý Kameň v atmosfére strachu z tureckého útoku v polovici 16. storočia rozpráva 14-ročný Valentín Balaša, neskorší významný predstaviteľ renesančnej poézie. O živote na hrade Červený Kameň v roku 1600 hovorí 10-ročný Paľko Pálfi, budúci palatín, medzi svadobnými prípravami na Bojnícokom hrade pobieha 7-ročná Agnes Turzová a pod.

Programov vhodných na výučbu dejepisu je samozrejme viac a ich ponuka sa neustále rozširuje. Mnohé múzeá navyše pripravujú programy aj ku krátkodobým výstavám. Pre aktuálnu ponuku preto navštívte webstránky konkrétnych múzeí. Ich zoznam nájdete na okvav.zms.sk. ■

Občianska a etická výchova v múzeu

„Najvyšším možným vzdelaním je tolerancia.“
(Joseph Heller)

Úlohou múzejných pedagógov je vzdelávať o témach, ktoré sú v ich poli pôsobnosti. Preto témy ako drogové závislosti, práva detí, extrémizmus, spotrebiteľská kultúra či náboženstvá nie sú dostatočne zastúpené vo vzdelávacích programoch múzeí. Výnimky môžeme nájsť pri dočasných výstavách, ku ktorým múzeum pripraví vzdelávaciu aktivitu.

Niektoré z tém občianskej výchovy sa však dostali aj do stálych ponúk múzeí. O slovenskej štátnosti, vzniku našich politických štruktúr a štátnych symbolov hovorí SNM – Múzeum slovenských národných rád v Myjave. V stálej expozícii sa žiaci dozvedia o spoločenskom vývoji od revolučných rokov 1848/49, cez prvú a druhú svetovú vojnu, politické premeny v rokoch 1948, 1968 a 1989. Expozícia dopĺňa audiovizuálna a multimediálna technika, ktorá v žiakoch umocňuje preberané učivo.

Menšiny v múzeu

Na Slovensku existujú aj tzv. *menšinové múzeá*, v ktorých sú zastúpené všetky významné národnostné skupiny nášho obyvateľstva. Ako ojedinelá v celosvetovom meradle ich naša krajina začlenila pod Slovenské národné múzeum, čím menšinám de-

klarovala rovnoprávnosť s majoritným obyvateľstvom. Navštíviť preto môžete múzeá kultúry Maďarov, Čechov, Rómov, Chorvátov, Nemcov, Židov, Ukrajincov či Rusínov. Za všetky spomeňme SNM – Múzeum kultúry Rómov s programom *Etnické menšiny a ich postavenie na Slovensku na prelome 14. a 15. storočia*, kedy sú zaznamenané prvé zmienky o Rómoch na našom území. V programe *Romano Drom* sa múzeum zamerala na roky prvej Československej re-

Otázke výchovy k tolerancii sa venuje aj Múzeum SNP v Banskej Bystrici.

publiky, najmä z pozície legislatívy a jej praktických uplatnení. Žiaci sa dozvedia, ako sa menil prístup spoločnosti a miera akceptovania tradičného spôsobu života národnostných menšín v spoločnosti. Múzeum tiež pripravilo aktivity o spôsobe života Rómov v jednotlivých regiónoch. SNM – Múzeum židovskej kultúry sa venuje záchrane židovskej kultúry a dokumentácii holokaustu. V Seredi môžete navštíviť Múzeum holokaustu v priestoroch bývalého pracovného a koncentračného tábora. Jedným z exponátov je gajón, v ktorom de-

portovali Židov do Auschwitzu. Vzdelávacím programom *Knižnica zachránených pamätí* chce múzeum predstaviť židovské komunity žijúce u nás pred holokaustom, a to vďaka príbehom a fotografiám ľudí, ktorí múzeu poskytli svoje svedectvá.

Výchova k tolerancii

Otázke výchovy k tolerancii či predchádzaniu rasovej diskriminácie sa venuje aj Múzeum SNP v Banskej Bystrici. Vzdelávací program *Spoznávame múzeum* je určený deťom v materských školách a vedie k úcte ku kultúrnym, etickým a národným hodnotám, ľudským právam, slobode. Poukazuje tiež na zlo a nešťastie, ktoré vojny prinášajú, pričom reflektuje agresivitu bojových počítačových hier.

Vzdelávací program *Kufor číslo...* určený pre žiakov 9. ročníka ZŠ je zameraný na problematiku riešenia židovskej otázky v rokoch 1939 – 1945. Zahŕňa objektové učenie v expozícii, skupinovú prácu s počítačovým infocentrom, prácu s vitrínami a exponátmi, pracovné listy, prácu s dokumentmi, fotografiami a premietanie dokumentárnych filmov.

Múzeum ponúka cyklus prednášok a besied z našej novodobej histórie, ktorú zabezpečuje odborný personál múzea a prispôsobuje ho vekovej kategórii detí. K dispozícii je 15 prednášok so zameraním na vojnové udalosti, ale aj dôsledky politických zmien z rokov 1948, 1968 a 1989.

Školy si tiež môžu zapožičať putovné výstavy. Obsah panelov je doplnený reťazovým sprevádzaním žiakov škôl, na ktorých výstava prebieha. K dispozícii sú výstavy *Heydrichiáda* a *Návraty lidických detí*. Ich súčasťou sú texty a metodický materiál na prípravu žiakov.

Pre pedagógov múzeum pripravilo akreditované vzdelávacie kurzy *Etnické čistky, genocídy, rasová intolerancia v dejinách* a *Odboj a Slovenské národné povstanie v rokoch 1939 – 1945 na Slovensku* s prednáškami, workshopom a exkurziou. Účastníci získajú metodický materiál na CD. ■

Prírodné vedy v múzeu

Prečo máme pri jedení hrušky pocit, ako by v nej boli drobné zrnká piesku? Ak sa to chcete dozvedieť, choďte do múzea.

Prírodné vedy sú v múzeách bohato zastúpené. Každé regionálne alebo vlastivedné múzeum sa zaoberá aj faunou a flórou vo svojom regióne a mnohé popri expozíciách pripravili aj špecializované vzdelávacie programy pre školy. Takých múzeí je na Slovensku asi 28.

Nevítaní hostia či Safari v koberci

Vzdelávacie programy *Vlastivedného múzea v Považskej Bystrici* realizujú samotní kurátori, teda odborníci, ktorí na požiadanie dokážu prispôbiť preberanú tému podľa požiadaviek učiteľov.

V programe *Nevítaní hostia* sa zameriavajú na invázne živočíchy, ale aj úlohu človeka pri ich šírení. Vzdelávacie programy *Safari v koberci* je o živočíchoch, ktoré sa vyskytujú v ľudských obydliach, o ich spôsobe spolužitia s človekom, ale aj chorobách, ktoré prenášajú. V celkovo ôsmich zoologických programoch sa žiaci môžu zoznámiť s hmyzími škodcami, faunou v okrese, typmi lesných spoločenstiev i nebezpečenstvom lesných monokultúr, vplyvom ročných období na biorytmy živočíchov či ochranou prírody. Múzeum ďalej realizuje tri vzdelávacie programy z oblasti botaniky veno-

vané poznávaniu liečivých rastlín a spôsobom ich zberu, uskladnenia a používania. Múzeum pripravilo aj zaujímavú publikáciu *Fauna Považia*. Tohto obrázkového sprievodcu s množstvom úloh si môžete zadarmo stiahnuť zo stránky múzea.

Deti sa v tábore stali jaskyniarimi, chytali hmyz a zakladali si herbáre.

Tábor malých prírodovedcov

SNM – Múzeum Andreja Kmeťa v Martine je dnes oddelením prírodovedných zbierok múzeí v Martine. Sídlí v prvej budove SNM z roku 1908 a okrem expozícií sa tu nachádzajú aj depozitárne priestory pre bezmála 500 tisíc zbierkových predmetov. Múzeum tento rok realizovalo už tretí ročník denného letného *Tábora malých prírodovedcov*, kde deti zažili botanický, zoologický, speleologický, hydrologický a entomologický deň. Deti navštívili okolitú prírodu Turca, stali sa jaskyniarimi, chytali na lúkach hmyz, zakladali si herbáre, v potokoch a močariskách skúmali drobné živočíchy pod špeciálnym mikroskopom. Programy vied-

li profesionálni prírodovedci a kurátori múzea. Múzeum sa rozhodlo, že uvedené programy bude realizovať po dohode s pedagógmi aj počas vyučovacích hodín.

Chránime prírodu

Jedno z najpripravenejších múzeí v prírodovedných témach je čerstvo zrekonštruované *Slovenské múzeum ochrany prírody a jaskyniarstva v Liptovskom Mikuláši*. Vzdelávacie programy sú spojené s prehliadkou príslušnej časti expozície a lektorským filmom v prednáškovej miestnosti, no múzeum realizuje aj prednášky na školách v Liptovskom Mikuláši.

Expozícia *Chránená príroda Slovenska* obsahuje štyri celky. Sú nimi *Kras a jaskyne Slovenska*, *Zem, miesto pre život*, *Človek, hory, NATURA 2000* a *História*. V nich realizuje viac než 23 vzdelávacích programov, pričom niektoré z nich majú aj 5 variant. Vzdelávacie programy *Spievajúce minerály* je spojený s interaktívnym hudobným zariadením inštalovaným v expozícii múzea. Program *Vznik vesmíru a Zeme* je zase doplnený ukázkami meteoritov a interaktívnymi prvkami. Program *Drahokamy a chránené minerály* naučí, prečo sú tieto kamene „drahé“. Upozorňuje aj na slovenské typovo unikátne minerály. Program *Genetické základy biodiverzity* vysvetľuje molekulové základy dedičnosti, dedičné základy rozmnožovania, vplyv životného prostredia na dedičný materiál a poukazuje aj na zdroje biodiverzity. Program *Systematická zoopaleontológia a paleobotanika* je vhodný aj pre stredné školy a gymnáziá.

Usporiadanim vesmíru nás prevedie aj *Slovenské technické múzeum v Košiciach* s programom *Slnečná sústava v planetáriu*. Pomocou optického prístroja spoznáte hviezdnu oblohu, planéty, rotáciu Zeme, ale aj mytologické príbehy o súhvezdiach. Prírodovedné programy môžete navštíviť aj v mineralogickej a geologickej expozícii *Berggericht Slovenského banského múzea v Banskej Štiavnici*. ■

Do hory, do lesa, do múzea

Vydajte sa na púť začínajúcu v lužných lesoch, nazrite do šera horských smrečín a objavujte nádherné farby a tvary kvetov rastúcich v štrbinách končiarov našich hôr

Prírodné zbierky patria k najstarším artefaktom v múzeách. Šľachtici si na našich hradoch a zámkoch budovali mineralogické, archeologické či paleontologické zbierky, zbierali rôzne prírodné zaujímavosti a kuriozity, pýšili sa exotickými druhmi, ktoré získali na svojich ďalekých cestách. Dnes mnohé z nich zdobia expozície či depozitáre múzeí. Prírodovedné múzeá však dokumentujú aj súčasnosť a prírodovedci z múzeí skúmajú aktuálnu situáciu v prírode, najmä z pohľadu jej zachovania pre budúce generácie.

Hviezdne nebo nad hlavou

Z hľadiska svojho zamerania pripravilo Slovenské národné múzeum – Prírodovedné múzeum v Bratislave dva zoológické a sedem botanických programov. Okrem nich však môžete navštíviť aj antropologické programy *Ako žil pračlovek* alebo môžete sledovať *Evolúciu človeka*. V mineralogických a geologických vzdelávacích programoch sa dozviete, prečo je *Nepokojná zem*, prečo vznikajú rôzne katastrofy a pohromy, čo sa deje pod povrchom zeme. Iný program je zameraný na *Nerastné suroviny*

a ich význam v praxi. V troch ekologických programoch je predstavená *Úspora energie a jej obnoviteľné zdroje* či program *Životné prostredie*, ktorý je o rovnováhe, príčinách a následkoch. Program s pokusmi je o systémoch okolo nás a systémovom myslení hrou. Astronomické programy predstavujú: *Zem ako vesmírne teleso*, *Planéta Zem v pohybe*, *vznik a vývoj*

Z prírodnín si deti môžu vytvoriť živočíchy a ozdobné predmety.

vesmíru, *Slnko ako denná hviezda* alebo *Hviezdne nebo nad hlavou*. Všetky programy sú pútavo opísané na webovej stránke múzea.

Prečo ochraňovať prírodu?

Tríbečské múzeum v Topolčanoch pripravilo vzdelávací program *Cestička do múzea*, ktorý je určený najmä deťom materských škôl a I. stupňa základných škôl. Deti na základe interaktívneho a zážitkového učenia získajú informácie o múzeu a príro-

de. Zoznámia sa s pestrou ríšou živočíchov, rastlín a získajú odpovede na otázku, prečo je dôležité ochraňovať prírodu. Program pomáha opustiť sedavý spôsob života dnešných detí a prehlbovať pohybovú aktivitu v spojení so záujmom o prírodu.

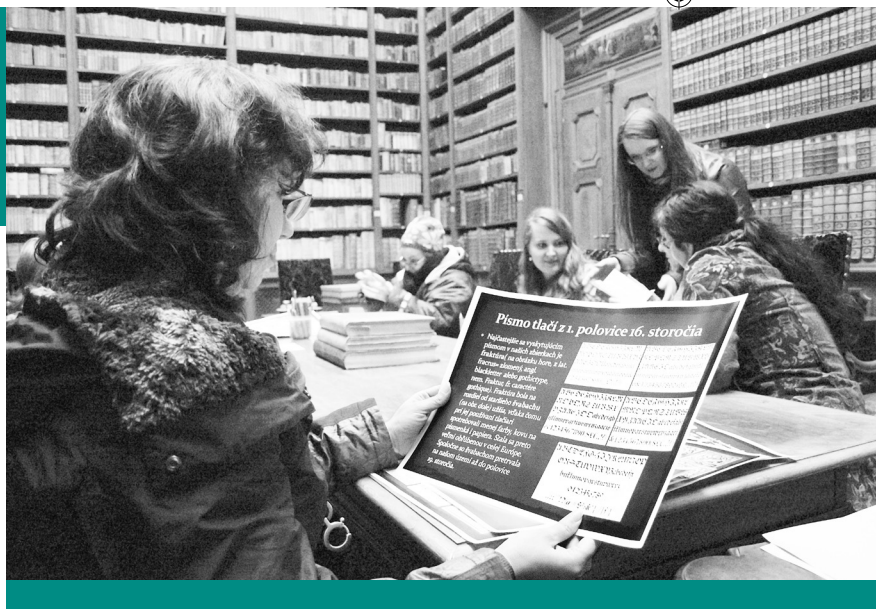
Interaktívne podujatie *Svet prírody* je určené deťom materských a základných škôl. Prispieva k pochopeniu významu diverzity v prírode, formovaniu zodpovedného správania sa voči prírode, k budovaniu pocitu spolupatričnosti s prírodou a k rozvoju kreativity a výtvarného cítenia vzrušujúcim a zrozumiteľným spôsobom. Prispieva k rozvoju vnímavosti a chápania prírody. Z prírodnín si potom deti môžu vytvoriť rôzne živočíchy a ozdobné predmety.

Trochu odlišný prístup k prírodopisu ponúka *Lesnícke a drevárske múzeum* vo Zvolene. Je zamerané predovšetkým na uchovávanie a prezentovanie funkcie lesného hospodárstva. Aj preto je v tomto múzeu realizovaná tzv. *lesná pedagogika*. Jej cieľom je prehĺbiť záujem verejnosti o les a prírodu, zlepšiť vzťah človeka k lesu a lesnému hospodárstvu, podporovať aktívny prístup k ochrane životného prostredia alebo nadobudnúť úctu a rešpekt k živým tvorom. Podstatou takejto formy učenia sú ekohry. Každý z vyškolených pracovníkov sa po dohode so školou môže venovať žiakom od 2. do 9. triedy.

Múzeum Tatranského národného parku v Tatranskej Lomnici má v súčasnosti približne dvadsať lesných pedagógov a nájdete ich aj v *Múzeu vo sv. Antone*.

Púťavou formou je prezentovaná lesná pedagogika aj v *Lesníckom skanzene* vo Vydrej doline v Čiernom Balogu, ktorý sa teší čoraz väčšiemu záujmu zo strany škôl aj širokej verejnosti. Na 83 informačných tabuliach a zastávkach sa dozviete o prístupe k lesnému hospodárstvu v priebehu minulých storočí, o aktuálnych problémoch lesa, fauny aj flóry. Prehľad tematických okruhov získate aj na stránke skanzenu, odkiaľ si môžete stiahnuť mapu a popis celého areálu. ■

Literatúra v múzeu

Medzi slovenskými múzeami je mnoho takých, v ktorých môžete so žiakmi absolvovať hodiny literatúry

Slovenské národné literárne múzeum v Martine je ústredným pracoviskom SR pre literárno-múzejnú dokumentáciu, výskum, ochranu, podporu a prezentáciu slovenskej národnej kultúry a vzdelanosti od najstarších čias až po súčasnosť. Zároveň je galériou knižnej grafiky na Slovensku. V expozícii spoznáte Veľkomoravskú ríšu ako kolísku slovenského písomníctva, literatúru v období stredoveku, renesancie, osvietenstva, romantizmu či realizmu. Pozornosť pútajú aj rôzne písacie potreby od najstaršieho obdobia. Vzácné staroslovanské texty, kódexy, prvotlače a ďalšie cenné rukopisy predstavuje múzeum formou verných kópií. Múzeum pripravilo tiež množstvo putovných výstav venovaných konkrétnym spisovateľom. Jeho návštevu je možné spojiť s prehliadkou Národného cintorína, miestom posledného odpočinku viacerých, nielen literárnych, osobností našich dejín.

Zaži knihu na vlastnej koži

Široký záber ponúka aj Literárne a hudobné múzeum v Banskej Bystrici, ktoré dokumentuje významné osobnosti a kultúrne spolky bansko-bystrického regiónu. V múzeu pripravujú rôzne špecializované vyu-

čovacie hodiny pre školy a tematicky zamerané audiovizuálne pásma a premietania. Zberkové predmety na požiadanie poskytujú záujemcom na študijné a vedecké účely. V zberkovom fonde nájdeme drobné osob-

Žiaci tvoria divadelné predstavenie a vyrábajú prstové bábkky či maňušky.

né predmety spisovateľov, rukopisy rozličných diel, osobné doklady či korešpondenciu. Práve tej je venovaný vzdelávací program *Manželstvo v listoch*, v ktorom sa dozviete o vzťahu Jozefa Gregora Tajovského a Hany Gregorovej, a to na základe listov, ktorými si uľahčovali vzájomné odlúčenie. Múzeum ich uchováva viac než 900. Navštíviť tiež môžete expozíciu v malebnej rodnej drevnici spisovateľa v Tajove. Vzdelávacie programy múzea sa zameriavajú aj na štúrovcov, ako aj na reprezentantov iných smerov.

Štátna vedecká knižnica v Banskej Bystrici pripravila aj priestor nazvaný *Librarium*, kde je možné absolvovať hodiny zamerané na dejiny kniž-

nej kultúry. Aktuálne je možné *Zažiť knihu na vlastnej koži* v tvorivých dielňach o práci s rydlom, brkom, farbami a o práci pisára, iluminátora, ilustrátora alebo sadzača kníh.

Štúr, Rázus či Mikszáth ?

Múzeá sa zaoberajú aj konkrétnymi spisovateľmi. Múzeum Janka Kráľa v Liptovskom Mikuláši sa venuje viacerým literátom z Liptova, spravuje tiež expozíciu v rodnom dome spisovateľov Martina Rázusa a Márie Rázusovej-Martákovéj vo Vrbici. Pamätný dom Kalmána Mikszátha v Sklabinej realizuje *Literárne popoludnia a Netradičnú hodinu literatúry v múzeu*. Obdobné programy pripravili aj v neďalekom Kaštieli Imre Madácha v Dolnej Strehovej. Tieto múzeá spravuje SNM – Múzeum kultúry Maďarov na Slovensku.

Pod SNM patrí aj Múzeum Ľudovíta Štúra v Modre. Pamätná izba je autentickým miestom, kde Ľudovít Štúr strávil posledné týždne po osudnom zranení a kde napokon zomrel. Miestnosť pripomína Štúrove posledné roky v Modre, jeho rodinu, profesionálne i osobné záujmy. Vzdelávací program *Pohrajme sa s pravopisom* predstaví Štúrov fonetický pravopis spoločne so základnými vedomosťami o národnom jazyku. Mladosť, rodinu, ale aj dielo Ľudovíta Štúra môžete zase spoznať v jeho rodnom dome v Uhrovci, ktorý spravuje *Trenčianske múzeum v Trenčíne*.

Bábkové divadlo

Súčasťou literatúry je aj bábkové divadlo. SNM – Múzeum bábkarských kultúr a hračiek v Modrom Kameni pripravilo *Bábkarské tvorivé dielne*, v ktorých žiaci tvoria krátke divadelné predstavenie v rôznych typoch bábkových scén a s použitím starých bábkarských trikov ich odohrajú spolužiakom. V ďalšom programe si zase vyskúšajú výrobu jednoduchých prstových, plošných či štipcových bábok alebo maňušiek. Bábkarsky ladené vzdelávacie programy nájdete aj v *Literárnom a hudobnom múzeu v Banskej Bystrici*. ■

Hudobná výchova v múzeu

V múzeu môžete stretnúť Beethovena aj Jána Cikkera a zahrať si na exotických hudobných nástrojoch

Centrálnym múzeom zaoberajúcim sa hudobnou kultúrou na Slovensku je *Slovenské národné múzeum – Hudobné múzeum*. Sídlí v Brämerovej kúrii v Bratislave a v kaštieli v Dolnej Krupej. Múzeum ponúka vzdelávací program *Emócie v hudbe*, ktorý pozostáva z viacerých aktivít a pracuje s hudobnými nástrojmi a hudobnými ukážkami. Navštíviť však môžete aj program *3 tajomstvá o hudobných nástrojoch* alebo program *Spoznaj gajdy a slovenskú kultúru*.

Kaštieľ v Dolnej Krupej je spojený so životom Ludwiga van Beethovena, ktorý tu navštevoval rodinu grófa Brunsvika. Niektoré diela dokonca skomponoval priamo v kaštieli. Samostatná časť expozície je venovaná hudobnému životu v kaštieli, zdokumentovanému na základe zachovaných notovín, rukopisov či fotografií, ale aj na základe návštevných kníh z rokov 1891 až 1914, v ktorej nájdeme známe aj menej známe mená šľachtických návštevníkov kaštieľa. Múzeum uchováva aj osobný fond skladateľa Jána Levoslava Bellu, obsahujúci autografy, odpisy skladieb, skice a fotokópie diel či skladateľovu korešpondenciu. Okrem toho múzeum každoročne pripravuje tematické výstavy k jubileám rôznych skladateľov.

Expozíciu Ludwiga van Beethovena

pripravilo aj *Balneologické múzeum* v Piešťanoch. Ústredným predmetom je ľúbostný list autora neznámej

V Hudobnom átriu si môžete zahrať na rôzne rytmické a perkusné nástroje.

žene, ktorý však nikdy nebol odoslaný. Našiel sa až po smrti Beethovena, schovaný v zásuvke jeho stola.

Dotyk s hudbou

Vo výučbe hudobnej výchovy neostáva ani *Literárnohudobné múzeum* v Banskej Bystrici, ktoré pripravilo tzv. *Hudobné átrium*, kde si môžete zahrať na rôznych rytmických a perkusných nástrojoch, napríklad

na drevenom sopránovom xylofóne, afrických bubnoch djembe, španielskych kastanetoch, hrkálkach z plodov kola orechov, ázijských čineloch tingša a mnohých iných exotických nástrojoch. Z autorských rúk múzejníkov tiež vyšla nejedna publikácia venovaná ľudovým hudobným nástrojom.

Múzeum pripravilo aj vzdelávacie programy a putovné výstavy zamerané na regionálnych skladateľov, spravuje tiež *Pamätnú izbu Pavla Tonkoviča* v Podkoniciach, ale venuje sa aj rockovej hudbe v Banskej Bystrici v minulosti a dnes.

Obohacujúca môže byť aj návšteva *Gitarového múzea* v Sobrance, kde môžete obdivovať takmer 200 gitár a množstvo ďalších hudobných nástrojov alebo zvukových aparátov. Staršie hudobné nástroje spoznáte v expozícii *Klávesové hudobné nástroje* v Markušovciach, ktorú spravuje *Múzeum Spiša* v Spišskej Novej Vsi.

Pamätné izby aj rodné domy

Konkrétnym skladateľom sa venujú viaceré menšie múzeá. Patrí medzi ne napríklad *Pamätná výstava Franza Lehára* ako stála expozícia *Podunajského múzea* v Komárne alebo hudobná expozícia *Rodný dom Johanna Nepomuka Hummela* v renesančnom záhradnom domci v Bratislave. Nachádza sa tu kolekcia hudobných nástrojov z jeho pozostalosti a ukážky notových záznamov jeho diel.

Dom hudby Mikuláša Schneidera-Trnavského v Trnave ponúka nielen pamätnú izbu skladateľa, ale prezentuje aj dejiny Cirkevného hudobného spolku a Dvoranu slávy. Medzi najmladšie na Slovensku patrí *Múzeum Jána Cikkera* v Bratislave.

Bohatú zbierku dokumentov spravuje aj *Slovenská národná knižnica* vo fonde *Hudobné rukopisy*, obsahujúca osobné fondy skladateľov a interpretov, fondy spevokolov a inštitúcií, chórov, kláštorov a knižníc z obdobia od polovice 12. storočia až po súčasnosť. Popis fondu si môžete pozrieť na webovej stránke knižnice. ■

Foto: SNM – Hudobné múzeum v Bratislave

Prečo učiť v múzeu

Múzejná pedagogika hľadá spôsoby, ako využiť svoj potenciál na zvyšovanie vzdelanosti spoločnosti

Vzdelávacích programov v slovenských múzeách je mnoho, rovnako tak aj možnosti, ako obohatiť vyučovací proces.

Vyučovacia hodina v starej škole

Samostatnú oblasť záujmu múzeí tvorí história školstva. Tú prezentuje najmä *Múzeum školstva a pedagogiky* v Bratislave, ktoré má ambíciu byť partnerom a pomocníkom pri vyučovaní. Dozviete sa v ňom, aký život na školách viedli žiaci v minulosti, čo sa učili, ako vyzerali školské triedy či akou zmenou prešli školské pomôcky. Vzdelávacie programy sú určené pre deti všetkých vekových kategórií. Sú koncipované tak, aby tematicky nadväzovali na učebné osnovy predmetov na školách.

Tradičnú hodinu v *obecnej jednotriedke* môžete zažiť aj v skanzene *SNM – Múzea ukrajinskej kultúry* vo Svidníku. V tomto programe múzeum ponúka učiteľom možnosť odučiť ľubovoľnú vyučovaciu hodinu v tradičnom prostredí dedinskej drevenej školy z minulého storočia, čo pomôže k spestreniu vyučovacieho procesu na školách.

Na čo nám je múzeum?

Tak sa nazýva program, ktorý pripravilo viacero múzeí nezávisle od seba.

Ilustr. foto: archív Múzea školstva a pedagogiky

Rôznymi spôsobmi tak predstavujú poslanie a zmysel múzeí, ich činnosť často skrytú pred očami návštevníkov. Dovolia nahliadnúť za zamknuté dvere depozitárov a priblížiť tak deťom, aké by to bolo, keby múzeá neexistovali. Takéto programy nájdete napríklad v *SNM – Múzeu bábkarských kultúr a hračiek* v Modrom

Múzejná pedagogika hľadá nové trendy vo vzdelávaní.

Kameni, v *Múzeu mesta Bratislavy* či v *NBS – Múzeu mincí a medailí* v Kremnici, alebo vo *Vlastivednom múzeu* v Galante.

Podobný projekt zrealizovali aj študenti Katedry muzeológie FF UKF v Nitre v spolupráci s *Ponitrianskym múzeom*.

Živá história

Mnohé múzeá pripravujú sezónne podujatia či krátkodobé vzdelávacie programy, v ktorých oživujú tradičné remeslá, spôsoby života či bytovú kultúru. Lektori alebo herci v dobových kostýmoch aktivizujú rôzne repliky a kópie, ktoré si môžu návštevníci chytiť či použiť. Niektoré programy vyústili do dlhodobých projektov.

Takým projektom je aj *archeopark Živá archeológia*, ktorý spravuje *Vlastivedné múzeum* v Hanušovciach nad Topľou. V areáli obohnanej palisádou zo zahrotených kolov sa nachádza päť objektov z piatich období praveku a včasného stredoveku. Objekty sú v lete vybavené vnútorným zariadením, vrátane mobiliáru, hudobných nástrojov a figurín odetých v replikách dobových kostýmov. Na rozdiel od tradičných múzeí sa v *archeoparku* možno všetkého dotknúť, všetko si vyskúšať. Možno tak na vlastnej koži zažiť minulosť.

Učíme sa v múzeu

Je názov pilotného projektu, ktorý spustili tento školský rok v *Múzeu Slovenského národného povstania* v Banskej Bystrici.

Ôsmaci zo Základnej školy Slobodného slovenského vysielateľa v Banskej Bystrici každý druhý týždeň absolvujú vyučovanie predmetu Regionálna výchova priamo v múzeu. Škola našla spôsob, ako prispôbiť rozvrh hodín tak, aby návštevy múzea nekolidovali s inými hodinami. Učebné plány na celý rok pripravili učitelia spolu s múzejnými pedagógmi, ktorí vedú vyučovanie. Predmet je síce neklasifikovaný, žiaci sú však motivovaní výstupmi z projektu. Od pol roka budú totiž pracovať na vlastných projektoch a tieto výstupy si predstavia na mini-konferencii vo *Vzdelávacom centre múzea*. ■

UČÍME SA V MÚZEU

Odborná komisia pre vzdelávanie a výchovu v múzeách Zväzu múzeí na Slovensku bola založená v januári 2008 a jej hlavným cieľom je posilnenie postavenia vzdelávania v činnosti múzeí na Slovensku. Jej činnosť a aktivity sú určené nielen pre múzejných pedagógov ale aj všetkých pracovníkov múzeí na Slovensku, ktorí sa špecializujú na prípravu vzdelávacích aktivít a prácu s návštevníkmi. Komisia pracujúce v rámci Zväzu múzeí Slovenska (ZMS).

Predmetom jej činnosti je najmä:

- Legalizácia múzeí ako priestoru vzdelávania a výchovy na pôde členských múzeí ZMS – rozvoj vzdelávacej funkcie múzeí na Slovensku.
- Posilňovanie tejto odbornej činnosti v aktivitách múzeí.
- Rozvoj prakticko-odbornej činnosti v tejto oblasti a podpora múzejných pedagógov v nadobúdaní kompetencií pre tvorbu a realizáciu vzdelávacích programov v múzeách.

Odborná komisia pre výchovu a vzdelávanie v múzeách ZMS

Kapitulská 23, 974 00 Banská Bystrica
e-mail: sekcia.vzdelavacia@gmail.com

facebook: www.facebook.com/SekciaPreVzdelavanieAVychovuVMuzeachPriZms

web: okvav.zms.sk

Učíme sa v múzeu – seriál článkov o múzejnej pedagogike publikovaných v časopise DOBRÁ ŠKOLA, roč. VII/7 – 10, roč. VIII/1 – 5

Vydal: Zväz múzeí na Slovensku – Odborná komisia pre výchovu a vzdelávanie v múzeách

© Copyright: Nezisková organizácia DOBRÁ ŠKOLA

Texty: PhDr. Jaroslav Hanko

Grafika: DOBRÁ ŠKOLA

Tlač: Dolis, Bratislava

Náklad: 2500 ks